

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**2.1 ΤΟ ΑΕΠ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ****1) Σε ποιες κατηγορίες διακρίνεται η οικονομία; Τι είναι μικρο και τι μακρο-οικονομία;**

Η οικονομία διακρίνεται σε μικρο-οικονομία και μακρο-οικονομία.

Η **μικρο-οικονομία** μελετά τις ατομικές επιλογές, χωρίς να ενδιαφέρεται για το σύνολο της οικονομίας

πχ. η παραγωγή ενός προϊόντος, η ζήτηση του καταναλωτή, η ποσότητα παραγωγής από την επιχείρηση κτλ.

Η **μακρο-οικονομία** μελετά τη συμπεριφορά και αλληλεξάρτηση των συνολικών μεγεθών της οικονομίας

πχ. συνολική παραγωγή, συνολικό εισόδημα, συνολική κατανάλωση κτλ.

2) Πώς ο ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) μπορεί να συγκρίνει τα οικονομικά μεγέθη διαφόρων χωρών;

Κάθε κράτος, κάθε χρόνο, συντάσσει πίνακες με τα μεγέθη των εθνικών λογαριασμών. Μάλιστα ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έχει καθιερώσει **ίδιους κανόνες για όλες τις χώρες**, ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση των μεγεθών των διαφόρων κρατών.

3) Ποιοι είναι οι βασικοί εθνικοί λογαριασμοί;

το Εγχώριο Προϊόν, το Εθνικό Εισόδημα και η Εθνική Δαπάνη.

Οι λογαριασμοί αυτοί αποτυπώνονται στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.).

4) Τι δείχνει το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν);

Το Α.Ε.Π. δείχνει την οικονομική δραστηριότητα μιας χώρας. Συγκεκριμένα:

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μια οικονομία σε ένα έτος με συντελεστές της παραγωγής που ανήκουν στους κατοίκους της χώρας (ντόπιους και ξένους).

5) Ποια χαρακτηρίζονται ως τελικά προϊόντα;

Τελικά αγαθά είναι αυτά που δεν επιδέχονται περαιτέρω επεξεργασία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως έχουν στην κατανάλωση.

6) Τι είναι η απόσβεση;

Για την παραγωγή ενός προϊόντος χρειάζεται κεφαλαιουχικός εξοπλισμός (κτήρια, μηχανήματα, αυτοκίνητα κτλ.). Ο εξοπλισμός αυτός, στην πορεία του χρόνου, υφίσταται φθορά. Η φθορά αυτή, αποτιμημένη σε χρήμα, καλείται **απόσβεση**.

7) Τι είναι το Καθαρό Εγχώριο Προϊόν;

Καθαρό Εγχώριο Προϊόν είναι λοιπόν το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μία χώρα σε ένα έτος, εάν **αφαιρεθούν** οι αποσβέσεις.

8) Τι είναι το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα; Ποια είναι η χρησιμότητά του και ποιο το κύριο μειονέκτημά του;

Το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα προκύπτει αν το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν διαιρεθεί με το σύνολο του πληθυσμού της χώρας.

Χρησιμότητα : α) δείχνει την πορεία ανάπτυξης μιας χώρας

β) δίνει τη δυνατότητα σύγκρισης του Κατά Κεφαλήν Εισοδήματος με άλλες χώρες.

Μειονέκτημα : δεν δείχνει την διανομή του εισοδήματος στα επιμέρους άτομα.

Έτσι, ένα άτομο μπορεί να έχει Κατά Κεφαλήν Εισόδημα επτά (7) χιλιάδες ευρώ και ένα άλλο εβδομήντα (70) χιλιάδες ευρώ.

Η άνιση διανομή του εισοδήματος παρατηρείται, λιγότερο ή περισσότερο, σε όλες τις χώρες του κόσμου. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία το 8,4% του παγκόσμιου πληθυσμού ελέγχει το 84% του παγκόσμιου πλούτου.

9) Ποια είναι η σημασία και ποιες οι αδυναμίες του ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν);

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν μετράει το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μία χώρα, που σημαίνει ότι μετράει και την οικονομική ευημερία της χώρας. Το Α.Ε.Π. είναι σημαντικός και χρήσιμος δείκτης.

Παρουσιάζει κάποιες αδυναμίες, όπως:

α) Δεν περιλαμβάνει τα αγαθά και τις υπηρεσίες που δεν είναι αντικείμενο αγοραπωλησίας (οικιακή εργασία κτλ.).

β) Δεν λαμβάνει υπόψη τη σύνθεση της παραγωγής. Εκφράζει το σύνολο (το μέγεθος) της παραγωγής και όχι την παραγωγή κατά είδος.

γ) Δεν λαμβάνει υπόψη τη διανομή του προϊόντος. Έτσι, όσο δικαιότερη διανομή υπάρχει, τόσο μεγαλύτερη κοινωνική ευημερία υπάρχει, και το αντίστροφο.

δ) Δεν λαμβάνει υπόψη την βελτίωση της ποιότητας. Το Α.Ε.Π. μετράει ποσότητες και όχι ποιότητες. Όμως, σημασία έχει τόσο η ποσότητα, όσο και η ποιότητα.

10) Ποιος είναι ο ρόλος της παραοικονομίας;

Η πραγματική οικονομική ευημερία της χώρας αποδεικνύεται εν μέρει από τους βασικούς εθνικούς λογαριασμούς. Εν μέρει, διότι υπάρχει και η παραοικονομία, η οποία δεν μετριέται, δεν καταγράφεται στις επίσημες στατιστικές.

Η παραοικονομία υπολογίζεται σε 30% του Α.Ε.Π. Σήμερα με την κρίση, ίσως είναι μεγαλύτερη.

Επομένως, η πραγματικότητα της Ελληνικής οικονομίας είναι καλύτερη από αυτήν που δείχνουν οι δείκτες. Και η πραγματικότητα αυτή, χωρίς μεμψιμοιρίες, ήταν καλή μέχρι τότε που άρχισε η κρίση.

Αρκεί να λεχθεί ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, χρησιμοποιώντας διάφορους κοινωνικούς και οικονομικούς δείκτες -χωρίς να λαμβάνει υπόψη την παραοικονομία- κατέταξε την Ελλάδα στην **24η θέση**, ανάμεσα στις 200 περίπου χώρες του κόσμου. Και αν υπολογιζόταν και η παραοικονομία, θα ανέβαινε στην **16η θέση** περίπου.

Αυτά συνέβαιναν μέχρι το 2010. Μετά ήρθε η οικονομική κρίση και διαπιστώθηκε ότι η οικονομία μας δεν ήταν τόσο ισχυρή, αφού υπήρξε υπερδανεισμός.

2.2 Ο ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

1) Ποιοι είναι οι βασικοί φορείς που ασκούν δραστηριότητα στην οικονομία;

Ποιος είναι ο ρόλος του κράτους;

Οι βασικοί φορείς που ασκούν δραστηριότητα στην οικονομία, στο οικονομικό σύστημα, είναι: τα **νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις, και το κράτος.**

Το κράτος, ο δημόσιος τομέας, αποτελεί τον **αποφασιστικό παράγοντα**, διότι με τις αποφάσεις του επηρεάζει καθοριστικά τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, αλλά και γενικότερα τη λειτουργία της οικονομίας.

2) Ποιες είναι οι επιδιώξεις του κάθε φορέα;

Τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, που αποτελούν τον ιδιωτικό τομέα, επιδιώκουν να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους, επιδιώκουν την **μεγιστοποίηση της ατομικής ευημερίας.**

Το κράτος επιδιώκει να υπηρετήσει το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, επιδιώκει τη **μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας.**

3) Τι είναι το οικονομικό κύκλωμα και ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;

Μεταξύ των τριών φορέων (νοικοκυριά, επιχειρήσεις, κράτος) διαμορφώνονται οικονομικές σχέσεις.

Ένα οικονομικό κύκλωμα ροής συντελεστών παραγωγής, χρήματος και προϊόντων.

Επισημαίνεται ότι: α) η ροή στο κύκλωμα είναι **διαρκής.**

β) η ποσότητα συναλλαγών των αγαθών και υπηρεσιών μεταβάλλεται, ανάλογα με την αύξηση ή μείωση της παραγωγής.

4) Πώς λειτουργεί το οικονομικό κύκλωμα και ποιες είναι οι αδυναμίες του;

Τα νοικοκυριά δίνουν (πωλούν) στις επιχειρήσεις παραγωγικούς συντελεστές (έδαφος, εργασία, κεφάλαιο) και οι επιχειρήσεις πληρώνουν τα νοικοκυριά με χρήμα. Οι επιχειρήσεις δίνουν (πωλούν) στα νοικοκυριά προϊόντα και τα νοικοκυριά πληρώνουν τις επιχειρήσεις με χρήμα. Επίσης, το κράτος προσφέρει αγαθά και υπηρεσίες (π.χ. παιδεία, υγεία) στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις και εισπράττει χρήμα από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

Αυτό είναι το οικονομικό κύκλωμα στην απλή μορφή του. Στην πραγματικότητα συμβαίνουν πολλές συναλλαγές μεταξύ τους, αλλά και μεταξύ αυτών και άλλων φορέων. Παράδειγμα:

υπάρχουν συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων,

τα νοικοκυριά αποταμιεύουν μέρος των χρημάτων τους στις τράπεζες,

το κράτος επιβάλλει φόρους και κάνει εξαγωγές κτλ. Όλα αυτά δεν φαίνονται στο παραπάνω διάγραμμα.

Στόχος των νοικοκυριών: Τα νοικοκυριά έχουν εισόδημα που προέρχεται από την εργασία, τη σύνταξη, τα ενοίκια, τους τόκους κτλ. Συνήθως, κάθε νοικοκυριό αποφασίζει από κοινού πού θα διαθέσει το κοινό εισόδημά. Κύριος στόχος κάθε οικογένειας είναι η καλύτερη ικανοποίηση των αναγκών με το διαθέσιμο εισόδημα, δηλαδή η **μεγιστοποίηση της ατομικής και οικογενειακής ευημερίας.**

Στόχος της επιχείρησης είναι το κέρδος ή ορθότερα, η **μεγιστοποίηση του κέρδους.**

5) Ποιοι αποτελούν τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και ποιο τον δημόσιο;

Τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, ασκώντας οικονομική δραστηριότητα αποτελούν τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας, ενώ το κράτος αποτελεί τον δημόσιο τομέα της οικονομίας.

6) Ποια είναι τα οικονομικά συστήματα, με κριτήριο την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής;

Α) Όταν η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ανήκει στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις, το οικονομικό σύστημα είναι **καπιταλιστικό**.

Β) Όταν η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ανήκει στο κοινωνικό σύνολο το οικονομικό σύστημα είναι **σοσιαλιστικό**. Βέβαια, σε

Γ) Καμιά χώρα δεν υπάρχει αμιγές καπιταλιστικό σύστημα, διότι το κράτος παρεμβαίνει σημαντικά στην οικονομία. Έτσι, το οικονομικό σύστημα που υπάρχει σχεδόν σε όλες τις χώρες είναι **σύστημα μεικτής οικονομίας**.

7) Ποιος είναι ο ρόλος και ο σκοπός του κράτους;

Το κράτος ή ο δημόσιος τομέας ασκεί οικονομική δραστηριότητα με βάση το γενικό ή το δημόσιο συμφέρον, ενώ οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά δρουν με βάση το ιδιωτικό συμφέρον. Σκοπός λοιπόν του κράτους, όλων των δημόσιων φορέων, είναι η **μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας**.

Το κράτος είναι ο μεγαλύτερος φορέας οικονομικής δραστηριότητας, παραγωγός και καταναλωτής αγαθών και υπηρεσιών, κυρίως, με δύο τρόπους: φροντίζει να **παράγει τα δημόσια αγαθά** και να **ιδρύει δημόσιες επιχειρήσεις**.

8) Τι είναι τα δημόσια αγαθά και ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους;

Τα δημόσια αγαθά (άμυνα, υγεία, δικαιοσύνη κτλ.) τα προσφέρει το κράτος στους πολίτες

Α) Τα προσφέρει σε όλους, δωρεάν ή με συμβολικό αντίτιμο.

Β) Είναι **αδιαίρετα** και το όφελός τους διαχέεται στο κοινωνικό σύνολο, χωρίς αποκλεισμούς.

Γ) Το κράτος παρέχει στους πολίτες τα δημόσια αγαθά

είτε φροντίζοντας να τα παράγει το ίδιο (π.χ. άμυνα),

είτε, εφόσον δεν αρκούν, αγοράζοντας και από τους ιδιώτες. Έτσι το κράτος παρέχει υγεία με τα δημόσια νοσοκομεία, αλλά ταυτόχρονα αγοράζει υπηρεσίες υγείας από ιδιώτες γιατρούς και ιατρικά κέντρα.

9) Τι γνωρίζετε για τις Δ.Ε.Κ.Ο (Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί);

Σήμερα, δεν υπάρχει τομέας της οικονομικής δραστηριότητας, που να μην αναμιγνύεται άμεσα ή έμμεσα ο δημόσιος τομέας.

Το κράτος έχει ένα **πλήθος Δ.Ε.Κ.Ο**.

Ο στόχος τους, που καθορίζεται στις διατάξεις ίδρυσής τους, είναι η **εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος**. Αυτός ο στόχος, εξυπηρετείται καλύτερα, αν οι Δημόσιες Επιχειρήσεις προσφέρουν τις μεγαλύτερες ποσότητες αγαθών και υπηρεσιών στις καλύτερες τιμές. Δηλαδή, αν λειτουργούν **αποτελεσματικά και ανταγωνιστικά**. Βέβαια, στόχος των ΔΕΚΟ δεν είναι ο ανταγωνισμός του ιδιωτικού τομέα, δηλαδή των ιδιωτικών επιχειρήσεων, αλλά η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και κυρίως η εξασφάλιση της παραγωγής των κοινωνικά σημαντικών αγαθών και υπηρεσιών, ανεξάρτητα από τις συνθήκες της αγοράς και σε τιμές προσιτές για τον λαό.

2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1) Ποιο είναι το κύριο οικονομικό πρόβλημα;

Το **θεμελιώδες οικονομικό πρόβλημα**, που έχει παγκόσμια ισχύ και από το οποίο απορρέουν και όλα τα υπόλοιπα είναι ότι:

οι ανάγκες που έχουμε είναι απεριόριστες και τα μέσα για την ικανοποίησή τους περιορισμένα.

Δηλαδή, **πώς με περιορισμένους πόρους θα ικανοποιηθούν οι απεριόριστες ανάγκες;**

2) Ποια ερωτήματα προκύπτουν από το κύριο οικονομικό πρόβλημα;

πρόβλημα κατανομής πόρων

πρόβλημα οικονομικής σταθερότητας

πρόβλημα οικονομικής ανάπτυξης

πρόβλημα διανομής του εισοδήματος

3) Πως λύνονται αυτά τα προβλήματα στην ελεύθερη οικονομία;

Τα προβλήματα αυτά, στις **ελεύθερες οικονομίες**, τα λύνει ο **μηχανισμός της αγοράς** (η ζήτηση και η προσφορά), με τις οικονομικές δραστηριότητες των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

4) Λύνονται πάντα; Τι σημαίνει οικονομική πολιτική;

Όμως, ο μηχανισμός της αγοράς παρουσιάζει αδυναμίες, τις οποίες καλείται να διορθώσει το κράτος, με την **οικονομική του πολιτική**.

Χαρακτηριστική περίπτωση που ο μηχανισμός της αγοράς δεν λειτουργεί ικανοποιητικά είναι τα δημόσια αγαθά (π.χ. εθνική άμυνα, δικαιοσύνη). Δηλαδή, η αγορά δεν μπορεί να προσφέρει τα δημόσια αγαθά στην ποσότητα και στην τιμή που επιθυμεί η κοινωνία. Οι αδυναμίες και οι ανεπιθύμητες καταστάσεις που δημιουργούνται από τον μηχανισμό της αγοράς, υποχρεώνουν το κράτος να παρέμβει.

5) Ποιος είναι ο στόχος του κρατικού παρεμβατισμού;

Στόχος του κρατικού παρεμβατισμού είναι η επίλυση των **βασικών οικονομικών προβλημάτων**, δηλαδή:

η καλύτερη κατανομή πόρων

η επίτευξη οικονομικής σταθερότητας

η προώθηση οικονομικής ανάπτυξης

η δικαιότερη διανομή του εισοδήματος

6) Ποιες απόψεις έχουν διατυπωθεί σχετικά με τον κρατικό παρεμβατισμό;

A) η φιλελεύθερη άποψη : Αποδεικνύεται από τη διεθνή εμπειρία ότι ο έντονος κρατικός παρεμβατισμός δημιουργεί προβλήματα. Το μεγάλο μέγεθος του κράτους, ο κρατισμός, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 τίθεται σε αμφισβήτηση. Γι' αυτό, η **φιλελεύθερη άποψη** υποστηρίζει τον **περιορισμό του σπάταλου και αναποτελεσματικού κράτους**.

B) Η σοσιαλιστική άποψη : Ζητά τον επαναπροσδιορισμό των στόχων και την ορθολογική λειτουργία του κράτους, ώστε να γίνει αποτελεσματικό και να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες και απαιτήσεις των καιρών.

Ο προσδιορισμός του άριστου μεγέθους είναι ανέφικτος, γι' αυτό γίνεται λόγος για ενδεδειγμένο μέγεθος του δημόσιου τομέα.

Το πόσο παρεμβατικό είναι το κράτος διαφέρει στην πορεία του χρόνου και εξαρτάται από τις συγκεκριμένες συνθήκες και τις εμπειρίες κάθε χώρας.

Πάντως, το ενδεδειγμένο μέγεθος του κράτους συνδυάζει ικανοποιητικό ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης με ταυτόχρονη εξασφάλιση ενός κράτους δικαίου και συνάμα κοινωνικού κράτους, που παρέχει βασικές κοινωνικές υπηρεσίες. Να συνδυάσει δηλαδή την οικονομική ανάπτυξη, χωρίς να στερήσει τους πολίτες από τις κοινωνικές παροχές.

Γενικά, στο καπιταλιστικό σύστημα (ελεύθερη οικονομία) τα βασικά οικονομικά προβλήματα τα επιλύει ο μηχανισμός της αγοράς, ενώ στο σοσιαλιστικό σύστημα (διευθυνόμενη οικονομία) τα επιλύει ο κρατικός παρεμβατισμός.

Γ) Το σύστημα μεικτής οικονομίας : Όπως αποδεικνύει η ιστορική εμπειρία και τα δύο συστήματα παρουσιάζουν προβλήματα, γι' αυτό σήμερα σε όλες τις χώρες του κόσμου, περισσότερο ή λιγότερο, ισχύει σύστημα **μεικτής οικονομίας**.

7) Ποια είναι τα επιχειρήματα των υποστηρικτών της μεικτής οικονομίας;

α) η **ανάγκη συνεργασίας των μηχανισμών της αγοράς και του κρατικού παρεμβατισμού**. Δηλαδή, **κάθε μηχανισμός παρουσιάζει αδυναμίες**, τις οποίες προσπαθεί να καλύψει ο άλλος. Η κατάλληλη μείξη αγοράς και κρατικού παρεμβατισμού, καθώς και η μεταξύ τους συνεργασία, αποδεικνύεται από τη διεθνή εμπειρία ως η καλύτερη λύση.

β) οι δύο μηχανισμοί δεν είναι ασυμβίβαστοι, εφόσον **ο ένας συμπληρώνει τις αδυναμίες του άλλου**. Άρα, η συνεργασία συμφέρει και τους δύο, υπάρχει αμοιβαίο όφελος. Η λύση δεν βρίσκεται στη διάζευξη, ή ο ένας ή ο άλλος, αλλά στη σύνθεση: συνεννόηση και συνεργασία των δύο. Η επικράτηση του ενός εις βάρος του άλλου, έχει αρνητικές συνέπειες για το σύνολο. Αντίθετα, **η συνεργασία των δύο μηχανισμών προωθεί το όφελος του συνόλου**.

γ) Οι ακραιφνείς (φανατικοί) θιασώτες, είτε της ιδιωτικής πρωτοβουλίας είτε του κρατικού παρεμβατισμού, είναι δέσμιοι της λογικής που οδηγεί στο **«δίλημμα των φυλακισμένων»**, δηλαδή: αγορά και κράτος, σκεφτόμενοι «ατομικά», οδηγούνται σε δυσμενέστερη κατάσταση. Ενώ αν μπορούσαν να συνεννοηθούν και να συνεργαστούν, η δράση τους θα ήταν προς όφελος τόσο της αγοράς (των ιδιωτών) όσο και του κράτους (του κοινωνικού συνόλου).

δ) Η εμπειρία βεβαιώνει ότι η συνεργασία ελεύθερης αγοράς και κρατικού σχεδιασμού μπορεί να κάνει οικονομικά θαύματα. Αυτό αποδεικνύει η πορεία χωρών της Άπω Ανατολής (Ταϊβάν, Ν. Κορέα, Σιγκαπούρη, Χονγκ Κονγκ κτλ.), αλλά και χωρών της Βόρειας Ευρώπης. Οι χώρες αυτές συνδύασαν τον κρατικό παρεμβατισμό με τους κανόνες της αγοράς. Το κράτος, αναπτύσσει μια ικανή γραφειοκρατία και λειτουργεί σε ανταγωνιστικό πλαίσιο. Επομένως, **η συνεργασία και ο σωστός συνδυασμός** αγοράς και κρατικού σχεδιασμού, ίσως είναι η **καλύτερη λύση** για την επίλυση των βασικών οικονομικών προβλημάτων.

Τέλος, Κάποιοι υποστηρίζουν ότι η αγορά αντιπροσωπεύει την ελευθερία και το κράτος την καταπίεση. Η αλήθεια είναι ότι η αγορά και το κράτος έχουν εξίσου τη δυνατότητα να προωθήσουν την ελευθερία ή την καταπίεση. Αν ζητούμενο είναι η συνεργασία αγοράς και κράτους, είναι βέβαιο ότι μόνο σε συνθήκες ελευθερίας μπορεί να υπάρξουν θετικά αποτελέσματα.

2.4 Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

1) Τι είναι ο κρατικός προϋπολογισμός;

Ο προϋπολογισμός του κράτους περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών και των εσόδων που σχεδιάζει το κράτος να πραγματοποιήσει το επόμενο έτος.

Έτσι, η κυβέρνηση προγραμματίζει τα έσοδα και τις δαπάνες και ως εκ τούτου μπορεί να κάνει ορθολογική διαχείριση των δημοσίων οικονομικών.

Προϋπολογισμό συντάσσουν όλοι οι δημόσιοι φορείς (Ο.Τ.Α., πανεπιστήμια, νοσοκομεία κτλ.).

Από νομική άποψη είναι ένας νόμος που ψηφίζεται από την Βουλή.

Από λογιστική άποψη είναι ένας λογαριασμός (έσοδα-έξοδα). Και, όπως κάθε λογαριασμός, μπορεί να είναι:

α) Πλεονασματικός: όταν τα έσοδα είναι μεγαλύτερα από τις δαπάνες.

β) Ελλειμματικός: όταν τα έσοδα είναι μικρότερα από τις δαπάνες. Ελλειμματικός είναι, συνήθως, όταν υπάρχουν αυξημένες και έκτακτες δαπάνες (π.χ. αυξημένες δημόσιες επενδύσεις, Θεομηνίες).

Για την ιστορία σημειώνεται ότι το κράτος μας, κυρίως μετά το 1981, είχε προϋπολογισμούς με διαρκώς αυξανόμενο έλλειμμα.

γ) Ισοσκελισμένος: όταν τα έσοδα είναι ίσα με τις δαπάνες. Εν προκειμένω η κυβέρνηση οφείλει να προσαρμόζει τις δαπάνες στα υπάρχοντα έσοδα και όχι τα έσοδα στις δαπάνες.

2) Ποιες είναι οι κατηγορίες εσόδων του κράτους; (Τα Δημόσια Έσοδα)

Τρεις είναι οι βασικές κατηγορίες εσόδων του κράτους: οι φόροι, ο δανεισμός και η άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας.

3) Τι είναι οι φόροι και σε ποιες κατηγορίες διακρίνονται;

- Οι φόροι αποτελούν την κύρια πηγή εσόδων του κράτους.
- Αποτελούν αναγκαστική μεταβίβαση εισοδήματος (πόρων) από τους ιδιώτες (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) προς το κράτος.
- Έτσι, αντί οι πόροι αυτοί να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή προϊόντων που θα ικανοποιήσουν ιδιωτικές ανάγκες (π.χ. παραγωγή αυτοκινήτων), χρησιμοποιούνται για την παραγωγή προϊόντων που θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου (π.χ. υπηρεσίες υγείας).

Οι φόροι, ανάλογα με τη φορολογική βάση, διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

α) Άμεσοι φόροι. Οι φορολογούμενοι φορολογούνται απευθείας.

Είναι οι φόροι που επιβάλλονται στο εισόδημα και στην περιουσία των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

Το κυριότερο πλεονέκτημά τους είναι ότι το φορολογικό βάρος είναι προσαρμοσμένο στη φοροδοτική ικανότητα των φορολογουμένων.

Ενώ το κυριότερο μειονέκτημά τους είναι ότι είναι λιγότερο ανεκτοί από τους φορολογούμενους.

β) Έμμεσοι φόροι. Φορολογείται έμμεσα το εισόδημα και η περιουσία των φορολογουμένων.

Είναι οι φόροι που επιβάλλονται σε διάφορα προϊόντα κατανάλωσης (φόρος καπνού, φόρος στα οινοπνευματώδη ποτά, Φόρος Προστιθέμενης Αξίας κτλ.).

Οι επιχειρήσεις πληρώνουν τον φόρο στο κράτος και τον μετακυλίου στην τιμή των προϊόντων. Έτσι, τελικά τον φόρο τον πληρώνουν έμμεσα οι καταναλωτές των προϊόντων.

Το κυριότερο **πλεονέκτημά τους** είναι ότι τα έξοδα εισπραξης είναι μικρότερα.

Ενώ το κυριότερο **μειονέκτημά τους** είναι ότι πλήττουν βαρύτερα τα μικρότερα εισοδήματα.

Στις ανεπτυγμένες χώρες οι άμεσοι φόροι (εισοδήματος και περιουσίας) αποτελούν την κύρια πηγή εσόδων του κράτους. Αντίθετα, στις αναπτυσσόμενες χώρες, την κύρια πηγή εσόδων του κράτους αποτελούν οι έμμεσοι φόροι.

4) Γιατί υπάρχουν πολλοί φόροι και όχι ένας;

Αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται προτιμότερος ο ένας φόρος (απλό φορολογικό σύστημα, μείωση εξόδων εισπραξης, μικρότερη ταλαιπωρία κτλ.),

εν τούτοις οι πολλοί φόροι έχουν πλεονεκτήματα, όπως:

- Επιτελούνται καλύτερα οι λειτουργίες του φόρου.
- Επιτυγχάνεται η κατανομή των φορολογικών βαρών ανάλογα με την φοροδοτική ικανότητα των φορολογουμένων.
- Εξυπηρετούνται οι φορολογούμενοι, διότι μπορούν ευκολότερα να εκπληρώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

5) Ποια οικονομικά προβλήματα επιδιώκει να λύσει το κράτος μέσω των δημοσίων δαπανών;

Οι δημόσιες δαπάνες (έξοδα) αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά μέσα που διαθέτει το κράτος για να επιτύχει τους σκοπούς του.

Η κυβέρνηση χρησιμοποιεί τις δημόσιες δαπάνες για να εφαρμόσει την πολιτική της, για να **επιλύσει τα βασικά οικονομικά προβλήματα** που αναφέρθηκαν παραπάνω (κεφ.2.3).

Παράδειγμα επίλυσης προβλημάτων:

Α) Η καλύτερη κατανομή των πόρων: αν το κράτος χρειάζεται μεγαλύτερες ποσότητες από ένα αγροτικό προϊόν, επιδοτεί το προϊόν αυτό και έτσι οι αγρότες παράγουν μεγαλύτερες ποσότητες.

Β) Η σταθεροποίηση της οικονομίας: αν η ζήτηση αγαθών είναι μεγαλύτερη από την προσφορά, και υπάρχει πληθωρισμός (τάση αύξησης των τιμών), το κράτος μειώνει τις δημόσιες δαπάνες ώστε να μειωθεί η ζήτηση και να επέλθει ισορροπία στην οικονομία.

Γ) Η οικονομική ανάπτυξη: το κράτος με τις δημόσιες επενδύσεις, κυρίως σε έργα υποδομής (δρόμους, λιμάνια, τεχνολογία κτλ.) δημιουργεί τις υποδομές για οικονομική ανάπτυξη.

Δ) Η καλύτερη διανομή του εισοδήματος: αν το κράτος θέλει δικαιότερη διανομή του εισοδήματος, αυξάνει το εισόδημα (π.χ. με επιδόματα) των ασθενέστερων οικονομικά ομάδων του πληθυσμού, κι έτσι αμβλύνονται οι κοινωνικές ανισότητες.

2.5 ΙΣΟΖΥΓΙΟ: ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΙΚΟ Ή ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΟ

1) Τι είναι το ισοζύγιο ή ισοζύγιο πληρωμών ή ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών;

Ισοζύγιο σημαίνει εξίσωση ανάμεσα στα έσοδα και έξοδα, δηλαδή ίσα έσοδα και ίσα έξοδα.

Εν προκειμένω, το ισοζύγιο αναφέρεται στο ισοζύγιο πληρωμών.

Το ισοζύγιο πληρωμών είναι ένας λογαριασμός (έσοδα-έξοδα) που περιλαμβάνει τις οικονομικές συναλλαγές της χώρας με τις άλλες χώρες, εντός ορισμένης χρονικής περιόδου, συνήθως ενός έτους.

Από **οικονομική άποψη** μπορεί να έχει πλεόνασμα (πλεονασματικό) ή έλλειμμα (ελλειμματικό), ενώ από **λογιστική άποψη** είναι πάντοτε ισοζυγισμένο.

2) Τι είναι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και τι περιλαμβάνει;

Το **ισοζύγιο πληρωμών** (αλλιώς εξωτερικών συναλλαγών) περιλαμβάνει επιμέρους ισοζύγια, με κυριότερο το **ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών**, το οποίο περιλαμβάνει τα εξής:

α) Εμπορικό ισοζύγιο: περιλαμβάνει τις εξαγωγές και εισαγωγές εμπορευμάτων.

β) Ισοζύγιο υπηρεσιών: περιλαμβάνει τις εισπράξεις και πληρωμές από ταξίδια (τουρισμό), μεταφορές και άλλες υπηρεσίες.

γ) Ισοζύγιο εισοδημάτων: περιλαμβάνει τις εισπράξεις και πληρωμές για μισθούς, τόκους, κέρδη κτλ.

δ) Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων: περιλαμβάνει εισπράξεις και πληρωμές από και προς την Ε.Ε. και άλλους τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα κτλ.).

3) Σε ποια κατάσταση είναι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στην Ελλάδα;

Στην περίπτωση της Ελλάδας, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, διαχρονικά, παρουσιάζεται ως εξής:

Το **εμπορικό ισοζύγιο** είναι πάντοτε ελλειμματικό, διότι οι εξαγωγές είναι μικρότερες από τις εισαγωγές. Αυτό αντανakλά την **έλλειψη ανταγωνιστικότητας** της ελληνικής οικονομίας. Και αυτό είναι το μόνιμο οικονομικό πρόβλημα της χώρας.

Το **ισοζύγιο υπηρεσιών**, είναι πλεονασματικό, κυρίως, λόγω του τουρισμού. Ευτυχώς που η Ελλάδα έχει τον τουρισμό και εξισορροπεί κάπως το μόνιμα ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο.

Το **ισοζύγιο εισοδημάτων** είναι ελλειμματικό, κυρίως, λόγω πληρωμής δανείων και τόκων του δημοσίου κτλ.

Το **ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων** είναι πλεονασματικό, κυρίως, λόγω των εισπράξεων από την Ε.Ε.

Συνολικά, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας ήταν μόνιμα ελλειμματικό. Όμως, καμιά χώρα δεν μπορεί να αντέξει ένα μόνιμα ελλειμματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αργά ή γρήγορα αναγκάζεται να πάρει μέτρα για να επέλθει ισορροπία, γιατί η εισροή κεφαλαίων και ο δανεισμός δεν είναι απεριόριστα.

Τελικά, το **ισοζύγιο πληρωμών** (ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών), κάθε χρόνο (μετά τη μεταπολίτευση) ήταν **ελλειμματικό**, λόγω κυρίως του ελλειμματικού εμπορικού ισοζυγίου, και το **έλλειμμα καλυπτόταν κάθε χρόνο με δανεισμό**.

2.6 ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

1) Πότε αναγκάζεται το κράτος να προσφύγει σε δανεισμό;

Όταν οι δαπάνες (τα έξοδα) του δημοσίου είναι μεγαλύτερες από τα έσοδα, τότε υπάρχει **έλλειμμα στον προϋπολογισμό**. Στην περίπτωση αυτή το κράτος αναγκάζεται να προσφύγει στον δανεισμό για να καλύψει τις δαπάνες του.

Επίσης, όταν το Ισοζύγιο πληρωμών είναι ελλειμματικό, το κράτος προσφεύγει στον δανεισμό.

2) Ποια στοιχεία είναι σημαντικά για τη σύναψη δανείου;

Το **ύψος δανεισμού**, αλλά και οι **όροι δανεισμού** (επιτόκιο, διάρκεια κτλ.).

3) Ποιες είναι οι πηγές δανεισμού;

Το κράτος έχει τις εξής πηγές δανεισμού:

α) Το ομολογιακό δάνειο. Το κράτος εκδίδει π.χ. ομολογίες (πιστωτικούς τίτλους που διαπραγματεύονται στο χρηματιστήριο), που μπορεί να απευθύνονται είτε στο κοινό είτε στις τράπεζες. Επίσης, μπορεί να απευθύνεται είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό.

β) Τον αναγκαστικό δανεισμό. Το κράτος αναγκάζει φυσικά και νομικά πρόσωπα (π.χ. ασφαλιστικά ταμεία) να αγοράσουν κρατικά ομόλογα (ομόλογα Ελληνικού δημοσίου) ή να καταθέσουν τα κεφάλαιά τους στην τράπεζα Ελλάδος.

4) Σε ποια είδη διακρίνεται ο δημόσιος δανεισμός, με κριτήριο την προέλευση του δανείου;

Εσωτερικό. Όταν τα κεφάλαια προέρχονται από το εσωτερικό της χώρας.

Εξωτερικό. Όταν τα κεφάλαια προέρχονται από το εξωτερικό.

5) Σε ποια είδη διακρίνεται το δημόσιο χρέος, με κριτήριο τις ανάγκες που καλύπτει;

Το δημόσιο χρέος, ανάλογα με την δαπάνες που καλύπτει, διακρίνεται σε:

Παραγωγικό. Αυτό που συνάπτεται για να εξυπηρετήσει παραγωγικές επενδύσεις, που αυξάνουν το Εθνικό Εισόδημα.

Καταναλωτικό. Αυτό που συνάπτεται για να καλύψει καταναλωτικές δαπάνες του δημοσίου (π.χ. μισθοί δημοσίων υπαλλήλων).

6) Ποια είναι τα μειονεκτήματα του δημόσιου δανεισμού;

Ο δημόσιος δανεισμός αυξάνει το δημόσιο χρέος

Πρέπει να γίνεται με φειδώ, διότι έχει **μειονεκτήματα**,

όπως:

α) Επιβάρυνση μελλοντικών προϋπολογισμών. Ένα μέρος των μελλοντικών εσόδων θα πρέπει να εξυπηρετήσει το δημόσιο χρέος. Και αυτό σημαίνει περικοπή των δημοσίων δαπανών. Αν το χρέος είναι υψηλό, οπότε συνεπάγεται μεγάλο μέρος εσόδων για την εξυπηρέτησή του, γίνεται περικοπή σε βασικές κοινωνικές ανάγκες (υγείας, παιδείας κτλ.).

β) Υπέρμετρος δανεισμός οδηγεί στη χρεοκοπία του κράτους. Δεν συνεπάγεται μόνο υπέρμετρες δαπάνες για την εξυπηρέτηση του χρέους, αλλά και περαιτέρω περικοπή των δημοσίων δαπανών. Επίσης, κλονίζεται η εμπιστοσύνη του κοινού και των επενδυτών για την ικανότητα του κράτους να εξυπηρετήσει το χρέος του. Όταν ο δανεισμός του κράτους είναι υπέρμετρος, δηλαδή υπάρχει υπερχρέωση, τότε επέρχεται η κρατική πτώχευση, η χρεοκοπία.

Τότε το κράτος δηλώνει αδυναμία να καταβάλλει τόκους και χρεολύσια (ισόποσες δόσεις για την εξόφληση του). Αυτό σημαίνει ότι κλείνει κάθε πηγή δανεισμού, για μικρότερο ή μεγαλύτερο διάστημα, και τα πιθανά νέα δάνεια τα συνάπτει με επαχθείς και ταπεινωτικούς όρους.

γ) Επιβαρύνει τις μελλοντικές γενιές. Η γενιά που δανείζεται έχει όφελος, αφού βελτιώνει το βιοτικό της επίπεδο. Αντίθετα, η επόμενη γενιά (ανάλογα με το μέγεθος και τη διάρκεια του δανείου), υποβιβάζει το βιοτικό της επίπεδο, αφού καλείται να πληρώσει τα δάνεια της προηγούμενης γενιάς.

7) Υπάρχει διαφορά αν ο δανεισμός είναι εσωτερικός:

Βέβαια, αν ο δανεισμός προέρχεται από το **εσωτερικό**, οπότε το δημόσιο χρέος είναι εσωτερικό, οι συνέπειες δεν είναι τόσο δυσμενείς. Διότι τότε αυξάνεται η φορολογία για την εξυπηρέτηση του χρέους, που σημαίνει **ανακατανομή του εισοδήματος**. Επιπλέον, με τον εσωτερικό δανεισμό δεν επιβαρύνονται οι μελλοντικές γενιές.

8) Αφού είναι τόσο πολλά τα μειονεκτήματα του δανεισμού, γιατί το κράτος δανείζεται και μάλιστα υπέρογκα ποσά:

Διότι, ίσως οι αντιπρόσωποι του λαού, όταν ψηφίζουν δαπάνες του προϋπολογισμού, τις ψηφίζουν ευκολότερα, όταν καλύπτονται από δανεισμό (αφού θα πληρώσουν οι μελλοντικές γενιές), παρά όταν καλύπτονται από φόρους (αφού θα πληρώσουν οι σημερινοί ψηφοφόροι). Αλλά και ο λαός, οι ψηφοφόροι, αυτό επιθυμούν.

Όμως, αυτή η λογική και συγχρόνως τακτική είναι παράλογη και ανήθικη και για τους βουλευτές και για τους ψηφοφόρους. Και, όπως είναι γνωστό, από το 2010 με την οικονομική κρίση, οι Έλληνες βιώνουν τα μειονεκτήματα του υπέρμετρου δανεισμού.

Η αύξηση των δημοσίων δαπανών δείχνει την αύξηση του ρόλου του κράτους στην οικονομία. Η αύξηση ή μείωση των δημοσίων δαπανών ανταποκρίνεται στις πολιτικές που εφαρμόζει η κάθε κυβέρνηση ή αλλιώς στις επιθυμίες της πλειοψηφίας των πολιτών που εκλέγουν την κυβέρνηση. Το κρίσιμο ερώτημα που αντιμετωπίζει κάθε κυβέρνηση είναι: ποιο είναι το άριστο μέγεθος των δημοσίων δαπανών και ποιο το μέγεθος κάθε κατηγορίας δαπανών; Το πρόβλημα αυτό το επιλύει η κυβέρνηση με τον κρατικό προϋπολογισμό.

9) Υπάρχει ελπίδα:

Η αύξηση των δημοσίων δαπανών, εφόσον δεν αντισταθμίζεται από αντίστοιχα έσοδα, συνεπάγεται αύξηση του ελλείμματος του προϋπολογισμού. Και το έλλειμμα, συνήθως, καλύπτεται με τον δημόσιο δανεισμό. Όμως, όπως αναφέρθηκε, ο δημόσιος δανεισμός έχει αρκετά μειονεκτήματα.

Ο υπέρμετρος δανεισμός μπορεί να οδηγήσει σε χρεοκοπία και σε δεινή οικονομική κρίση.

Αλλά,

κάθε οικονομική κρίση γεννά και ευκαιρίες

Επομένως, έχοντας πάρει τα μαθήματα των παράλογων συμπεριφορών μας, η σημερινή κρίση μπορεί να αποτελέσει την απαρχή για **μια νέα δημιουργική πορεία** σε όλους τους τομείς (πολιτική, οικονομία, πολιτισμός κτλ.).